

DUMITRU POP

La 75 de ani

„Dispariția unor forme de activitate culturală, odată cu așezămintele culturale, reprezintă unul din simptomele cele mai rău prevestitoare ale decăderii societății“

- Cum s-a născut la Dvs., Domnule Profesor, pasiunea pentru folclor?

- Eu cred că orice ins născut la sat, într-o familie tradițională, poartă în sine, în ființa sa, o modestă comoară, care face parte din fondul primar al amintirilor sale și totodată al culturii sale; jocurile de copii, cântecele și poveștile, riturile și miturile satului etc., preced elementele culturii scrise, vehiculate prin intermediul școlii și a celorlalte mijloace de comunicare, ele alcătuind un gen de matrice a viitoarei sale personalități culturale. Nostalgia satului, a rădăcinilor, cheamă automat, celor plecați în lumea orașului, în amintire, această matrice. De aici până la nevoia de a identifica și alte componente ale universului folcloric și a le explica, nu e decât un pas. Asemenea altor fii ai satului, m-am înscris și eu pe această linie de evoluție. E posibil ca în cei cinci ani petrecuți la distanță de 500 km. de casă, odată cu intrarea mea la un celebru liceu din Iași, dintre care patru ani ca refugiat, ani în care între mine și satul natal, Băsești, s-a ridicat un zid greu de trecut, e posibil, zic, ca acești ani să fi acutizat sentimentul de dor și înstrăinare de familia și comunitatea satului, cu toate manifestările ei. Aceste fapte au constituit premisele intrării mele, deliberate, în vastul și ademenitorul teritoriu al folclorului și al folcloristicii. Ele stau la baza opțiunii mele pentru un prim nivel de activitate în acest domeniu: primele culegeri, realizate în Băseștiul natal, în Băița de sub Codru și în alte câteva sate din județele Sălaj și Cluj. Precizez că acest prim pas l-am făcut fără nici o îndrumare propriu-zisă, de specialitate. Disciplina folcloristicii nu se preda încă la Universitatea clujeană, trebuind să mă formeze, așadar, singur. Nu bănuiam atunci că voi deveni întâiul profesor de Folclor la această Universitate.

Faptul că, în cursul anului universitar 1951/1952, la o jumătate de an de la încheierea studiilor superioare, mi s-a încredințat predarea cursului de Folclor studenților de la Secția Română, nu se datora pregătirii mele în domeniu, ci necesității de a acoperi această disciplină din planul de învățământ instituit ceva mai înainte. Nici numirea ca lector de Folclor, la 1 octombrie 1952, nu se justifica altfel. Neavând un profesor de specialitate, pe lângă care să mă pot forma cât de cât, nici o orientare bibliografică corespunzătoare și nici măcar o programă de curs etc., am făcut eforturi, greu de imaginat astăzi, iar dacă am reușit, totuși, să depășesc multele piedici apărute în calea mea, faptul se datorează, în mare măsură, satisfacțiilor continue ce mi le oferea descifrarea textelor folclorice, a mesajelor ce le conțineau, frumusețea imaginilor și a lumii pe care o reflectau. În același timp, trebuie să recunosc că am avut parte, până târziu, de încurajări venite din partea unor mari personalități științifice, în frunte cu marele profesor de Istoria literaturii române moderne Dumitru Popovici, șeful catedrei de Literatură română de la Facultatea de Filologie clujeană, încrederea ce mi-a acordat-o în scurtul timp cât a mai trăit, iar mai târziu profesorii D. Macrea, Șt. Pașca, Emil Petrovici și Acad. Constantin Daicoviciu, Al. Rosetti și, cu ocazia elaborării tratatului

**Corb la corb
Nu-și scoate ochii.**

Când îl lasă fără pene
Și-ar zbura, dară se teme.

432

Cui i cântă cucu sara
Rău îi umblă tătă vara
Că și mie mi-o cântat -
Tătă vara rău-am-mblat.

433

Trăiască Republica
Și mândruța, săraca.

434

Trenu de la Petroșeni
Nu cară numa' oșeni;
Și pe mine m-o cărat
Trenuțu de la Bixad.

435

Io-n cotune când m-oi duce
La borcut oi pune cruce -
Cine-a trece s-o sărute.

436

Io știu ușa la temniță
Că-i din două scânduriță,
Pe din afară-i cu var,
Pe din lontru vai ș-amar.

Cântece de leagăn

437

Aia, aia, puișor,
O mamă are mult dor,
Bdeata, nu se hodinește
Până pruncu mare crește,
Noaptea nu are hodină
Până-i cu pruncu de mână.

438

Haia, haia, puișor,
Eu te leagăn cu mult dor
Ca să crești mare fecior
Să sii mamii de-ajutor.
Eu te leagăn cu mâna
Și din gură ț-oi cânta,
Cântec mândru, bătrânesc,
După care pruncii cresc.
Eu ț-oi cânta-ncetișor,
Tu să poți durni ușor
Ca să crești mare fecior
Să sii mamii de-ajutor,
Bucurie-n tineretă
Și sprijin la bătrâneță.

439

Haia, haia, pui de cuc,
Eu te leagăn și mă duc
Ca să culeg floricele
Să te ciupăiesc cu ele,

Să te ciupăiesc cu flori
Să sii mândru-ntre feciori,
Flori de culorile tăte -
Tu să sii mai drag la fete,
Să te ibdea fetele
Ca florile soarele,
Să te ibdea tătă lumea
Cum ibdé cucu pădurea
Primăvara când dă frunza.

440

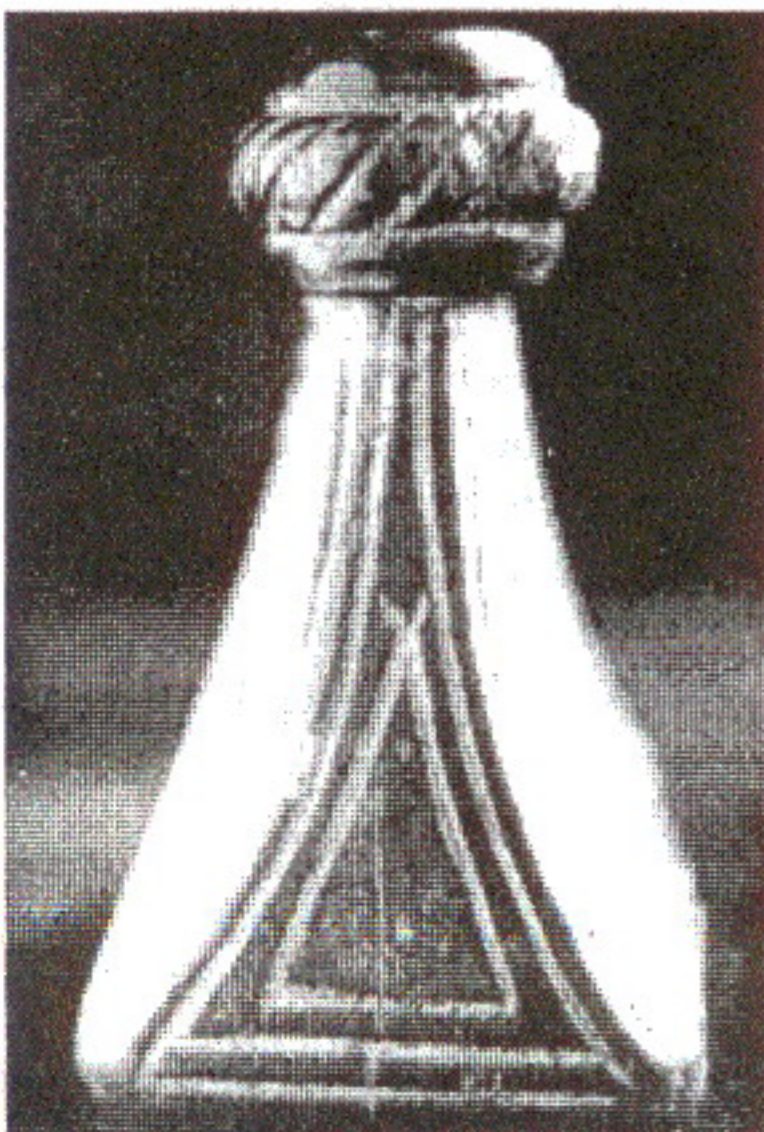
Haia, haia, păsăré,
Culcă-te, tu, fata mé,
Să crești mare și frumoasă,
Să siu de tine voioasă.
Eu din gură ț-oi cânta,
Cu pticior te-oi lengăna
Să-ț sie dragă lumea;
Te-oi lengăna cu pticioru
Să ai fața ca bujoru
Și glas ca de păsărele -
Să-ț las cântecele mele
Să cânti la lume cu dor,
Dragu mamii puișor.

441

Aia, aia, fata mé,
Culcă-te, tu, cu mama
Că mama te-a lengăna
Până ce mare ti-i fa'.
Să te faci, mândrucă, mare
Și frumoasă ca o floare
Ca floarea de mnintă creață,
Să n-ai năcaz în viață,
Ca floarea de bosâioc
Să ai pe lume noroc;
Să-ț sie pe lume bine,
Da' să nu uiți nici de mine
Că te-am lengănat pe tine
Și m-or mânca multe tare
Până ce te-oi crește mare.

442

Aia, aia, măi puiț,
Că ț-am făcut lengănuț,
Lengănuț din măr gutâi

de Istoria literaturii române (1964), de Acad. G. Călinescu. Un loc aparte l-a ocupat în devenirea mea Prof. Mihai Pop, pe care l-am cunoscut în toamna anului 1957 și a cărui personalitate cuceritoare mă urmărește și astăzi.

- Cum s-a împăcat la Dvs. activitatea didactică cu activitatea de cercetare?
- După părerea mea, e foarte greu să desparți cele două forme de activitate. Activitatea didactică nu constă în simpla comunicare a unor teorii, idei etc., aparținătoare diversilor autori, cu privire la problemele pe care profesorul trebuie să le dezbată în fața studenților. El însuși trebuie să fie și un cercetător în cadrul disciplinei pe care o predă. Fiind vorba de folclor și etnologie, un profesor de specialitate nu poate fi imaginat fără o experiență de cercetare pe teren, în mediile sociale, profesionale etc. pe care le studiază. Mai mult decât atât: profesorul este chemat să-i formeze cercetători și pe studenții săi; mă refer la cercetarea de teren dar și la cea teoretică, de bibliotecă.

Convingându-mă timpuriu de toate acestea, am încercat să satisfac, pe cât posibil, amândouă cerințele. Voi spune, în treacăt, că eu am întemeiat, în 1956, cel dintâi cerc științific studentesc de folclor, la fosta Facultate de Filologie din Cluj, actuala Facultate de Litere. Am făcut, cu membrii săi, cercetări de teren, am arhivat și sistematizat cu ei materialul, după cum am valorificat, eu însumi, la curs și în studiile mele, parte din acest material. Menționez că o comunicare despre "metoda comparată în cercetările folclorice pe teren", pe care am prezentat-o în 1967 la "Primul Congres Internațional al Societății Etnologice Jugoslave" și care a fost apreciată foarte favorabil, a pornit de la cercetările făcute cu Cercul științific studentesc clujean în satul Sfăraș, de lângă Huedin, sat locuit de români și maghiari.

Îndrumarea, ca profesor, a unor lucrări de licență sau de grad I, tratând teme de folclor, în special cele cu caracter monografic, sunt interesante, între altele, pentru faptul că pretind îmbinarea cercetării de teren cu cea de bibliotecă. Autorii trebuie să fie cât mai bine orientați în acest sens.

În ceea ce mă privește, am avut șansa de a conduce timp de câțiva ani colectivul fostei Secții din Cluj a Institutului de Etnografie și Folclor al Academiei, cu care am făcut interesante cercetări complexe în satele de pe Valea Gurghiului ș.a. Regret că, din păcate, cercetarea zonei Codru, din care a rezultat volumul "Folclor din zona Codrului", editat de Centrul Creației Populare Maramureș, Baia Mare, 1978, n-a putut fi realizată, potrivit înțelegerii, cu bunul și regretatul meu coleg și prieten Traian Mârza, conferențiar la Conservatorul de Muzică din Cluj-Napoca. N-aș putea spune că sunt satisfăcut de cercetările ce le-am efectuat pe teren. Activitățile didactice suplimentare și cele de conducere, nici una dorită, nu mi-au oferit posibilitatea de a petrece suficient timp în mediul, fertil, al satelor, pentru cercetarea culturii populare. Totuși, în cursul anilor, am izbutit să cunosc cât de cât o seamă de zone: Codru, Lăpuș, Oaș, Bihor, Huedin, Câmpia Transilvaniei, Năsăudul, zona de Nord a Munților Apuseni (Valea Drăganului, Valea Iadului, Valea Arieșului, Valea Someșului Cald și a Someșului Rece), Valea Gurghiului și, fugar, sudul Olteniei. În concluzie, cele două activități se susțin reciproc și se impune ca ele să fie promovate ca atare.

- Care sunt tendințele și stadiul cercetărilor folclorului/folcloristicii maramureșene actuale?

- Socotesc că cei mai indicați să ofere un răspuns la această întrebare ar fi cei ce lucrează în acest domeniu în Maramureș. Privind lucrurile din exterior, consider că s-a cules, în cursul ultimelor decenii, un material imens, din toate zonele etno-folclorice ale județului. O parte a fost valorificat științific în diferite studii și antologii de texte: "Antologie de folclor din județul Maramureș", redactată de I. Chiș Ster, 1980, "Graiul, etnografia și folclorul zonei Chioar", coordonată de Gh. Pop și I. Chiș Ster, 1983, "Calendarul Maramureșului", 1980 - editate de Centrul Creației Populare Maramureș, Baia Mare, sau "Colinde din județul Maramureș" de P. Bilțiu și Gh. Gh. Pop ș.a.

Patru mărăg,
Patru stau,

Patru vamă dau.

(pov.)

Femei din Slatina (Transcarpatia), la Biserica

Știu însă că o parte însemnată se păstrează în arhive, colecții particulare etc., în așteptarea studierii și editării lui. Mă gândesc, între altele, la cercetările efectuate pe Valea Cosăului de o echipă din București, condusă de prof. Mihai Pop, care nu au fost valorificate în totalitate. Sunt bucuros că a putut vedea lumina tiparului lucrarea Conf. univ. Constantin Corniță, cu atât mai mult cu cât, pe lângă faptul că e concepută pe o bază metodologică modernă, e scrisă de un autor provenind din afara ținutului, neputând fi astfel acuzat de partizanat. Ea reprezintă o contribuție de anvergură, o primă sinteză asupra folclorului maramureșean de dincolo de Gutâi. Cred că autorul ei mai are multe de spus și că le va spune, mai ales după ce va putea ajunge și la creația românilor de peste Tisa. Am salutat studiul semnat în "Memoria ethnologica" de Delia Suiogan, despre variantele maramureșene ale "Mioriței". Autoarea va îmbogăți și în viitor cu lucrări trainice bibliografia studiilor folclorice despre Maramureș.

O idee pe care aș dori să o subliniez, în afară de cea care constituie însuși programul revistei "Memoria ethnologica", este cea privind culegerea tuturor informațiilor și organizarea lor într-un corpus al culturii populare maramureșene. Mă refer la nevoia ca în studiile despre această cultură, bine sedimentată în straturile istorice ale dezvoltării, să se pornească de la gândul că e vorba de o parte a uneia și aceleiași culturi românești, expresie a unui ținut care și-a adus contribuția la evoluția acesteia. Ar fi indicat să se apeleze cât mai frecvent la relațiile culturii maramureșene cu creațiile celorlalte ținuturi, mai apropiate sau mai îndepărtate, de pe întinsul țării și din afara ei. Să se urmărească anume personalitatea ei în cadrul culturii naționale, precum și liniile de forță care leagă, într-un tot unitar, această cultură tradițională. Duși de nevoi mai ales, locuitorii Maramureșului au călătorit intens în spațiul geografic românesc, ducând cu ei și aducând de acolo nu numai bunuri materiale, ci și bunuri spirituale. Strâns legați de pământul strămoșesc, ei se reîntorceau totdeauna acasă, în comunitatea satelor lor, pe care o îmbogățeau cultural și spiritual. Să ne gândim, de pildă, la nedeile și hramurile din Carpații răsăriteni, dar și la cărțile populare și cele religioase care erau aduse din Moldova etc.

- Cercetarea instituționalizată, în Maramureș, a picat din fașă, chiar dacă s-a înființat o secție a Arhivei de Folclor din Cluj-Napoca. Mai are Maramureșul o șansă în această privință?

- Baia Mare dispune de un teren folcloric aflat la îndemână, dar și de numeroși cărturari iubitori ai tradiției populare, unii buni culegători și chiar cercetători ai acesteia. Universitatea de Nord din Baia Mare are, în cadrul

Mila bărbatului
Ca propteaua gardului,
Mila de la bărbat
Ca propteaua de la gard.

Cu tine să mă mângâi,
Lengănuț din lemn de fag
Să crești, puiu mamii drag,
Să sii mare ca un brad,
Să te văd la joc în sat
Și cu plugu la arat
Și la fân de adunat
Și cu fetele din sat.
Te leangăn la tinerețe
Să te am la bătrânețe,
Eu te leangăn cu mult dor
Ca să-mi sii de ajutor.

443

Aia, aia, pui de graur,
Ț-am făcut leangăn de aur
Ca să te leangăn pe tine
Să crești ca nu alta-n lume,
Să crești mândră ca o floare,
Cu glas de privighetoare,
Să-ț las ție moștenire
Ce mi-i mie drag pe lume:
Cântecu și horile -
Că-mi trec tinerețile
Și vin bătrânețile
Și nu le mai pot cânta;
Cântă-le tu, fata mé,
S-audă tătă lumea
Cum cânti ca și mama ta.

444

Haia, haia, puișor,
Până-i crește mărișor;
Eu te leangăn cu mâna
Până tu mare ti-i fa',
Eu te leangăn c-un pticior
Și din gură-ț cânt cu dor
Ca să crești mare fecior
Să sii mamii de-ajutor.
Haia, haia, pui de pește,
Eu te leangăn până-i crește
Să sii mamii de nădejde:
Bucurie-n tinerețe
Și sprijin la bătrânețe.

445

Haia, haia, mândrulucă,
Eu mă duc și tu te culcă;
Până tu ti-i hodini
Eu oi mere ș-oi munci,
Până ce tu ti-i culca
Eu oi mere ș-oi lucra;
Am să lucru nebunește
Ca să am cu ce te crește
Și am să lucru mult tare
Numa ca să te văd mare
Și frumoasă ca un struț -
Da' de mamă să nu uiți
C-acela ce-și uită mama
Fă păcat, de bună sama.

446

Nani, nani, puiu mamii,
Fă liu-liu,-nchide ochii
Că mămuca ț-a hori

Până mărișor i si,
Că mama te-a lengăna
Până mărișor ti-i fa'.
De la Ioana Vlad a Moșului, 64 ani, 1983.

447

Haia, haia, tu mândrucă,
Eu te leangăn, tu te culcă
Haia, haia, pui de pește,
Că mama cu greu te crește,
Până când i crește mare
Ca să poți mere p-afară
Și te-oi scoate-n drumu țării,
Ț-oi arăta fața gării,
Fața gării, la Iza,
Să te duci - largă-i lumea.
Și ț-oi da lumea pe mână
Să te ții de-i si stăpână.
Eu de n-aș avé coptii
Mai mult n-aș puté trăi;
Care n-au de lengănat
Trăiesc numa cu bănat,
Care n-au de ciupăit
Trăiesc numa cu urât.
Eu coptii mi-am lengănat
Și i-am lengănat cu drag
Să trăia' -n lume pe plac
Și i-am lengănat cu dor
Să-m sie de ajutor
Și să muncească cu spor.

448

Aia, aia, puiule,
Că mama te-a lengăna
Și te-a lengăna frumos
Să nu ptici din leangăn jos,
Să nu ptici, să te omori,
Să n-aibă mama fecior
Nici fetele drăgucior,
Să nu am un fecior drag,
Nici fetele om pe plac.

449

Haia, haia, tu (numele),
Că mama te-a lengăna
Cu pticior și cu mâna
Că mă duc a secera
La o holdiță de grâu
Mai în sus pe lângă râu
Ș-a mere mama la moară
Și ț-a face scoverjoară.
Să te vadă mama-mblând
Să facă altu la rând
Că mama fără de prunci
I ca nucu fără nuci.

450

Haia, haia, puișor,
C-am avut și eu un dor
Să am pe lume-un fecior
Ca să nu trăiesc cu dor,
Ca să am și eu o fată
Să nu trăiesc supărată.
Da' am și fecior și fată
Și mi-i lumea tare dragă.

Facultății de Litere, o secție de etnologie și câteva cadre didactice calificate prin doctorat, experimentate în cercetare, precum și o rezervă de potențiali viitori cercetători de teren. Maramureșul dispune astfel cam de tot ceea ce e nevoie pentru lansarea unei activități de proporții și de calitate, care să o impună în fața celorlalte centre. E nevoie de încheierea forțelor într-o echipă bine concepută și solidară și de un program și un plan realizabile, la un nivel științific cât mai înalt. Catedra, sau colectivul de specialitate dintr-o facultate, poate deveni un bun și veritabil institut de cercetare.

- *Considerați necesară la Baia Mare o arhivă de folclor în care să se tezurizeze diferite aspecte ale culturii populare?*

- Într-un interviu pe care mi l-a luat, prin anii '70, Aug. Cozmuța, acest admirabil cărturar al Maramureșului, spuneam că "s-ar putea crea în cadrul fiecărui centru județean un micro-institut de folclor, cu arhivă proprie, cu culegeri științifice riguroase și sistematice, dar și cu posibilități de editare a unor colecții prestigioase". Iar în septembrie 2001 am publicat în revista clujeană "Cetatea Culturală" un articol în care se pot identifica sugestii care ar putea ajuta mișcarea etnologică destinată recuperării unor creații peste care s-a trecut destul de ușor vreme de câteva decenii. Articolul acesta anticipa oarecum programul revistei "Memoria ethnologica".

- *Ce credeți că ar mai trebui făcut pe linia valorificării folclorului din Maramureș?*

- Să se culeagă cât mai mult și mai bine, mai corect, fără nici un rabat făcut neautenticului și banalului lipsit de semnificație, de valoare, inclusiv artistică, lucrând cu mijloacele și metodele moderne de înregistrare, arhivare etc. În plus, grijă specială în valorificarea scenică prin amatori sau țărani. Nu spectacolul ieftin, gălăgios, intens și fals colorat, ci spectacolul care valorifică esența creației autentice, cu discreția proprie adevăratei culturi populare. Nu, mai ales, spectacolul ieftin, adesea inspirat din creația suburbană sau de peste mări și țări, ci frumusețea genuină, încărcată de podoabele spiritului tradițional, moral și educativ.

"Făcăturile ieftine" au, din păcate, o oarecare tradiție, în orice caz și prerevoluționară. Casetele risipite prin piețe ca să răspândească duhoarea unui text licențios, pe o melodie de fals "avaramu", clocit în mahalale locale sau străine, au stârnit, încă de pe atunci, reacții pe măsură în presă. Nu ne miră faptul că în condițiile actuale, când comportamentul, portul și graiul multor oameni, între care tineri trecuți prin școală sau aflați încă pe băncile școlii sunt poluate, maculate. În aceste condiții lupta dusă de etnologi va fi grea și nu va obține foarte multe biruințe. Până când nu vor fi antrenate într-o acțiune, comună și solidară, școala și biserica, nu putem aștepta realizări satisfăcătoare sau măcar încurajatoare.

Iar dispariția unor forme de activitate culturală, odată cu așezămintele culturale, reprezintă unul din simptomurile cele mai rău prevestitoare, ale decăderii societății. M-am bucurat să aud, dar poate că n-am dreptate, că forurile conducătoare din Maramureș vor să intre în acțiune...

Aș sublinia și că este tristă atitudinea multor tineri față de cercetare, dar e de înțeles. Până una alta, vor trebui să se bucure de încurajările celor din cercetare, care să-i antreneze cât de cât în acest sector de activitate, niciodată răsplătit pe măsură, dar care oferă totuși satisfacții deosebite. Optimismul trebuie afirmat totuși.

În ce privește destinul culturii populare, ar fi multe de discutat și cred că ar trebui organizată o discuție mai amănunțită și mai realistă, scutită de sentimentalisme, dar și de indiferența unora.

- *Domnule Profesor, la împlinirea a 75 de ani, ne bucurăm că încă Vă țineți spiritul tânăr și viu. Vă mulțumim pentru timpul acordat și Vă dorim mulți ani întru împlinirea gândului și faptei Dvs.*

Au consemnat PAMFIL BILȚIU și DUMITRU IUGA

La cap hup,
La c.. țup,

Peste mnijloc hiți-piți.

(Furnica)